

Jan KIDA

*Cytowane wyrazy obce  
w twórczości Stefana Żeromskiego*  
Rzeszów 1992

Na rynku wydawniczym pojawiła się nowa, niezwykle interesująca pozycja z zakresu leksykologii. Jest nią wydana nakładem Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie książka Jana Kidy *Cytowane wyrazy obce w twórczości Stefana Żeromskiego*. Jej autor dał się poznać już wcześniej jako znawca problematyki zapożyczeń w dziełach jednego z głównych twórców młodopolskich, czego wyrazem była praca *Słownictwo obce w twórczości Stefana Żeromskiego*, która ukazała się w 1990 r. W przeciwieństwie do niej nowe opracowanie zawiera szerszy materiał badawczy, choć jednocześnie zawęża problem zapożyczeń tylko do wyrazów cytowanych.

Jan Kida poddał badaniu wszystkie utwory literackie Żeromskiego wraz z *Dziennikami* i publicystyką kulturalną. Badany tekst obejmuje około 5 192 stron i zawiera 1 121 472 wyrazów (słowoform). Według słów samego autora książka „zawiera wszystkie zauważone w dziełach wtręty i cytaty, odnotowane na tle zwięzłych kontekstów i przełożone na język polski oraz ogólną analizę językowo-stylistyczną”. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że praca ta daje w miarę wyczerpujący obraz języka utworów Stefana Żeromskiego w odniesieniu do pojawiających się cytowanych wyrazów obcych.

Praca składa się z dwóch wyraźnie wyodrębnionych części: teoretycznej i materiałowej. W pierwszej z nich J. Kida przedstawił historię zapożyczeń w języku polskim, ze szczególnym uwzględnieniem ich występowania w literaturze pięknej. Godne pochwały i niezwykle cenne jest zamieszczenie w tej części bibliografii dzieł omawiających problematykę kontaktów językowych, a także studiów nad językiem utworów wybranych pisarzy.

Jeden z rozdziałów został poświęcony omówieniu tematu, założeń i metod pracy. Odwołuje się w nim autor do wspomnianej już wcześniej książki *Słownictwo obce w twórczości Stefana Żeromskiego*, chcąc podkreślić, że w nowym opracowaniu próbował dokonać rozdzielenia wyrazów-wtrętów i cytatów, w których zaznaczył się proces interferencji.

Niemożliwe okazało się jednoznaczne określenie źródła pochodzenia kilkunastu wyrazów, m.in.: *sapristi*, *huze*, *feix*. Stanowią one jednak minimalną liczbę wobec ogólnej ilości wyrazów-słowoform.

Autor przedstawił w formie tabeli dane statystyczne dotyczące frekwencji wyrazów i cytatów obcych. Dzięki takiemu rozwiązaniu tekst stał się bardziej przejrzysty i komunikatywny.

Analizując wyrazy-cytaty, J. Kida posłużył się wieloma pracami źródłowymi: objaśnieniami etymologicznymi zamieszczonymi pod tekstami (dotyczy to tylko części wydań), wszystkimi dostępnymi mu polskimi słownikami wyrazów obcych, słownikami obcojęzycznymi, dwujęzycznymi, obcymi słownikami jednojęzycznymi i encyklopediami: angielską i francuską.

Szkoda, że mimo konsultacji z filologami klasycznymi i neofilologami nie udało się autorowi dokonać dokładnego i poprawnego stylistycznie przekładu części cytowanych wyrazów obcych.

W części materiałowej pracy (rozdział IV: *Cytowane wyrazy obce w twórczości Żeromskiego*) obejmującej 1947 cytowanych wyrazów obcych, zostały one pogrupowane według języków, z jakich zostały zaczerpnięte. J. Kida odnotował: 569 cytatów z języka francuskiego, 524 z języka łacińskiego, 286 z języka rosyjskiego, 172 z języka włoskiego, 155 z języka niemieckiego, 128 z języka angielskiego, 54 z języka greckiego, 15 z języka hiszpańskiego, 13 z języka hebrajskiego, 9 z języka ukraińskiego, po 3 z języka portugalskiego i japońskiego, 6 z języka węgierskiego, 2 z języka litewskiego, 1 z języka tureckiego. Łącznie autor odnotował — jak już wspomniałam — 1947 cytowanych wyrazów obcych z 16 języków. Wszystkie słowoformy zostały przez J. Kidę sklasyfikowane i wszechstronnie zaanalizowane.

Pracę kończy obszerna, bo licząca 201 pozycji, bibliografia, która sama w sobie stanowi cenne źródło informacji dla osób zajmujących się problematyką zapożyczeń.

Książka *Cytowane wyrazy obce w twórczości Stefana Żeromskiego* ze względu na swoją rzetelność i nowatorski charakter znajdzie miejsce zarówno w bibliotekach polskich, jak i zagranicznych. Mogą z niej korzystać uczniowie starszych klas szkoły średniej, nauczyciele poloniści, studenci.

W praktyce szkolnej praca J. Kidy może być wykorzystana na lekcjach języka polskiego w klasie III szkoły średniej, przy okazji omawiania twórczości Stefana Żeromskiego, problemów związanych ze stylem epoki bądź

językiem osobniczym. Polonista może także odwoływać się do tej pozycji wprowadzając uczniów, na lekcjach języka polskiego bądź na zajęciach koła polonistycznego, w świat historii języka, zapożyczeń albo kultury języka. Niezwykle pomocna przy realizacji tego typu lekcji będzie zawarta w omawianej książce bibliografia.

Podsumowując, należy stwierdzić, że praca Jana Kidy *Cytowane wyrazy obce w twórczości Stefana Żeromskiego* jest ze wszelkich miar godna polecenia.

*Dorota Zarębska*